[2024] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 533: 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 952

ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਓਰੋ

ਬਨਾਮ

ਜਗਤ ਰਾਮ

(2024 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 4964)

03 ਦਸੰਬਰ 2024

[ਪਾਮਿਦੀਘੰਟਮ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਸਿਮਹਾ* ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ.

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 7, 13 (1) (ਡੀ) ਅਤੇ 13 (2) ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲ। ਕੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੇਨਿਯਮੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਤੀਜਾ ਹੈ।

ਸਿਰਲੇਖ†

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ, 1988 – ਧਾਰਾ 19, 19 (3) (ਏ), (4) – ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪਿਛਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ - "ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ" - ਉੱਤਰਦਾਤਾ, ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਬੇਨਿਯਮੀ ਕਾਰਨ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਲੜਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ:

ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ: ਹਾਂ - ਧਾਰਾ 19 (3) (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਲੱਭਣਾ, ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ, ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਲਟਣ ਜਾਂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਜਿਹਾ ਸੰਜਮ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਹੈ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 19 (4) ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ, ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪੈਸੇ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਬਾਰੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਚੁੱਕਿਆ।

---

* ਲੇਖਕ

ਡਿਜੀਟਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ - ਮਾਮਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਬੇਨਿਯਮੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਤੀਜਾ ਹੈ - ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 – ਐਸ.465. (ਪਾਰਸ 6, 14, 15)

ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ - "ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ" - ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਕੀਤੇ ਗਏ.

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਬਨਾਮ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਅਗਰਵਾਲ [2013] 14 SCR 983: **(2014) 14 SCC 295;** *ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜਮੰਗਲ ਰਾਮ* [2014] 4 ਐਸਸੀਆਰ 602: **2014 (11) ਐਸਸੀਸੀ 388 - ਭਰੋਸੇਯੋਗ।**

ਗੋਆ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਾਬੂ ਥਾਮਸ [2005] ਸਤੰਬਰ 3 ਐਸਸੀਆਰ 712: *(2005) 8 ਐਸਸੀਸੀ 130; ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਵਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ* [2009] 7 ਐਸਸੀਆਰ 89 : *(2009) 15 ਐਸਸੀਸੀ 533; ਅਸ਼ੋਕ ਸ਼ੇਰਿੰਗ ਭੂਟੀਆ ਬਨਾਮ ਸਿੱਕਮ ਰਾਜ* [2011] 3 ਐਸਸੀਆਰ 242 : **(2011) 4 ਐਸਸੀਸੀ 402 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।**

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ, 1988; ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973

ਕੀਵਰਡਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ; ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੇਨਿਯਮੀ; "ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ"; ਬੇਨਿਯਮੀ ਜੇ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ; ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ; ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ, ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ, ਬੇਨਿਯਮੀ; ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ; ਉਲਟਣ ਜਾਂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਜਮ; ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਇਤਰਾਜ਼; ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ; ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੇ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ; ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ; ਪੈਸੇ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ; ਅਨੁਮਾਨ; ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਸਬੂਤ; ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕੇਸ

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2024 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 4964 ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 10.05.2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ 2002 ਦੇ ਸੀ.ਆਰ.ਏ.ਐਸ ਨੰਬਰ 1192 ਵਿੱਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ

ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ ਬਨਾਮ ਜਗਤ ਰਾਮ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਭਾਸਕਰ ਠਾਕਰੇ, ਏਐਸਜੀ, ਰੁਕਮਿਨੀ ਬੋਬੜੇ, ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੁਮਾਰੀ, ਅਮੀਸ਼ ਅਗਰਵਾਲ, ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ ਮੁਕੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਮਰੋਰੀਆ, ਰੁਖਮਿਨੀ ਬੋਬੜੇ, ਚੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਆਸਥਾ ਸਿੰਘ, ਪਦਮੇਸ਼ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਨਿਤੇਸ਼ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ।

ਸਰਵੇਖਣ ਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਸੰਗਰਾਮ ਐਸ ਸਰੋਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ੁਬਰੀਤ ਕੌਰ, ਮਾਧਵਰਾਓ ਬੀ ਰਾਜਵਾੜੇ, ਨਿਖਿਲ ਜੈਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦਿਵਿਆ ਜੈਨ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ/ਆਦੇਸ਼

ਫੈਸਲਾ

ਪਾਮਿਦੀਘੰਟਮ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਸਿਮਹਾ, ਜੇ.

1. ਦੇਰੀ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਛੁੱਟੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਗਈ।
2. ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ.) ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 1988-2 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ।
3. 02.12.1994 ਨੂੰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7, 13 (1) (ਡੀ) ਆਰ/ਡਬਲਯੂ 13 (2) ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਜਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਰਿਸ਼ਵਤ ਮੰਗਦੇ ਅਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਫੜੇ ਗਏ ਜਿਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਫਿਨੋਲਫਥੇਲਿਨ ਅਤੇ ਸੋਡੀਅਮ ਬਾਈਕਾਰਬੋਨੇਟ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਟੈਸਟ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7, 13 (1) (ਡੀ) ਆਰ/ਡਬਲਯੂ 13 (2) ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 1000 ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ।
4. ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ:

   "9. ਮੈਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਜੋ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੈਸੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

   ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫਿਰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -9, ਐਮਐਸ ਮਾਹੀ ਪਾਲ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਸੀ

---

1 ਸੀ. ਆਰ. ਏ-ਐੱਸ-ਨੰ. 2002 ਦਾ 1192-ਐੱਸ. ਬੀ. ਮਿਤੀ 10.05.2017

2 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ 'ਐਕਟ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀਡਬਲਯੂ -9 / ਏ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ *"ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਿਸਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ"*। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

5. ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਰੁਖਮਿਨੀ ਬੋਬੜੇ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਸੰਗਰਾਮ ਐਸ. ਸਰੋਨ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਲਈ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 19, ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

> *"ਸੈਕਸ਼ਨ 19. ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਪਿਛਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। (1) ਕੋਈ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ (1) ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਧਾਰਾ 7, 10, 11, 13 ਅਤੇ 15 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਵੇਗੀ, ਸਿਵਾਏ ਪਿਛਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ,*
>
> *[...]*
>
> *(3) ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 (1974 ਦਾ 2) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, (ਏ) ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਖੋਜ, ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਅਧੀਨ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲ, ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ;*
>
> *(ਬੀ.) ਕੋਈ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏਗੀ, ਜਦ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਈ ਹੈ;*
>
> *(ਸੀ.) ਕੋਈ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕਾਰਵਾਈ 'ਤੇ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏਗੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਂਚ, ਮੁਕੱਦਮੇ, ਅਪੀਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਰਤਾਕਾਰੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।*
>
> *(4) ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਜਾਂ ਕੋਈ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਠਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।*

6. ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 19 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ 3 (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਵਿੱਚ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ, ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੱਭਣ, ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਲਟਣ ਜਾਂ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਜਿਹਾ ਸੰਜਮ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 19 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ, ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕੱਢਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

7. ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ, ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ *ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਬਨਾਮ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਅਗਰਵਾਲ*[3] ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ:

> "18. ..... ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨੂੰ ਘਾਤਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੈ।
>
> 19. ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਬਾਰੇ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਮੁੱਦਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਛੂਤ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਹੈ। "ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ" ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੌਖਾ ਜਾਂ ਸੌਖਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਸਿਰਫ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਨਾਲ, ਬਲਕਿ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਜਾਂ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵੀ "ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ" ਹੋਵੇਗੀ। ਬਿਲਕੁਲ

---

3 [2013] 14 ਐਸਸੀਆਰ 983: (2014) 14 ਐਸਸੀਸੀ 295. [ਵਿਦੇ *ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਚੋਬੇ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ* [(1973) 4 ਐਸਸੀਸੀ 23: 1973 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 664: ਏਆਈਆਰ 1973 ਐਸਸੀ 165], ਸ਼ਮਨਸਾਹਿਬ ਐਮ ਮੁਲਤਾਨੀ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ [(2001) 2 ਐਸਸੀਸੀ 577: 2001 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 358), *ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਟੀ ਵੈਂਕਟੇਸ਼ ਮੂਰਤੀ* [(2004) 7 ਐਸਸੀਸੀ 763: 2004 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 2140 (2011) 3 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 498), *ਰਤੀਰਾਮ ਬਨਾਮ. ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ* [(2012) 4 ਐਸਸੀਸੀ 516: (2012) 2 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 481], ਭੀਮਨਾ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ [(2012) 9 ਐਸਸੀਸੀ 650: (2012) 3 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 1210], *ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ* [(2012) 10 ਐਸਸੀਸੀ 476: (2013) 1 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 1037: ਏਆਈਆਰ 2013 ਐਸਸੀ 840] *ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਬਨਾਮ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ* [(2013) 4 ਐਸਸੀਸੀ 186: (2013) 2 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 347 : (2013) 2 ਐਸਸੀਸੀ (ਐਲ ਐਂਡ ਐਸ) 321]

ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਵੀ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਪਲਬਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਪੰਗਤਾ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। "ਪੱਖਪਾਤ" ਇਸਦੇ ਆਮ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹੈ. ਪੱਖਪਾਤ ਦੀ ਦਲੀਲ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਹਿਲੂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਉਸ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਪੱਖਪਾਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

8. 'ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਬਾਰੇ ਵੱਡੀ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. *ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜਮੰਗਲ ਰਾਮ*[4] ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਟੈਸਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ-ਸੰਬੰਧ ਜਾਂ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ:

> *"4. ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਇਹ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ ਜਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ, 1988 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਇੱਕ ਇਮਾਨਦਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ 'ਤੇ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਬੇਤੁਕੀ, ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਅਤੇ ਬੇਈਮਾਨ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਪਾਏ ਗਏ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਲੜੀ ਨੂੰ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ। ਇਸ ਲਈ, ਟੈਸਟ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰੀ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਨਾਲ ਵਾਜਬ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਸੰਬੰਧ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਜਾਂ ਅਭਿਆਸ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੇ ਸਹੀ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਫਿਲਟਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ*

---

4 [2014] 4 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 602: (2014) 11 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 38

ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਿਰੁੱਧ ਗ਼ਲਤ ਅਤੇ ਘਟੀਆ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਅਤੇ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ ਰੇਖਾ ਕਈ ਵਾਰ ਧੁੰਦਲੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਅਣਉਚਿਤ ਦਾਅਵੇ ਵੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 19 (3) ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਾ 465 ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, ਜੋ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਕਿਸੇ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੋਜ, ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਲਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

9. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 19 ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਅਦਾਲਤੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 19735 ਦੀ ਧਾਰਾ 465 ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਸੋਧ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 465 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"ਧਾਰਾ 465 ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਲਟਣਯੋਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਲੱਭਣਾ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ: (1) ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ, ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪਲਟਿਆ ਜਾਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਜ਼ਾਬਤੇ ਅਧੀਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਂ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਸੰਮਨ, ਵਾਰੰਟ, ਘੋਸ਼ਣਾ, ਆਦੇਸ਼, ਫੈਸਲਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਾਰਵਾਈਆਂ, ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ, ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਾ ਹੋਵੇ।

---

5 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(2) ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਜ਼ਾਬਤੇ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ, ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ, ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇਗੀ ਕਿ ਕੀ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਉਠਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਠਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।

10. ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੋਵੇਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਦਾਲਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਪ ਦੁਆਰਾ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਈ ਹੈ।

11. ਹਾਲਾਂਕਿ *ਗੋਆ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਾਬੂ ਥਾਮਸ* [6]ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਪਰ *ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਵਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਰਾਜ* [4] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ *ਅਸ਼ੋਕ ਸ਼ੇਰਿੰਗ ਭੂਟੀਆ ਬਨਾਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ* ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਿੱਕਮ ਰਾਜ [8].

12. *ਜਸਟਿਸ ਗੋਗੋਈ* (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਦੋਂ ਸਨ) ਨੇ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ:

> *"6. ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਦੋਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸਮੇਤ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਅੰਤਮ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਵਿਚੋਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਕਿਵੇਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਇਸ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਟੀ. ਵੈਂਕਟੇਸ਼ ਮੂਰਤੀ [9] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:*

---

6 [2005] ਪੂਰਕ. 3 ਐਸਸੀਆਰ 712: (2005) 8 ਐਸਸੀਸੀ 130

7 [2009] 7 ਐਸਸੀਆਰ 89 : (2009) 15 ਐਸਸੀਸੀ 533

8 [2011] 3 ਐਸਸੀਆਰ 242: (2011) 4 ਐਸਸੀਸੀ 402

9 [2004] 4 ਐਸਸੀਆਰ 279: (2004) 7 ਐਸਸੀਸੀ 763: 2004 ਐਸਸੀਸੀ (ਕ੍ਰਾਈ) 2140 ਪਾਰਸ 10 ਅਤੇ 11, ਐਸਸੀਸੀ ਪੰਨਾ 767, ਪੈਰਾ 14

"14. ... ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੁੱਲ, ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

7. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [(2007) 1 ਐਸਸੀਸੀ 1 : (2007) 1 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 193 (ਪੈਰਾ 29)] ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਭੁੱਲ, ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨੂੰ ਘਾਤਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ [(2007) 1 ਐਸਸੀਸੀ 1 : (2007) 1 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 193 (ਪੈਰਾ 29)] ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 19 (1) ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਇਸੇ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਆਰ ਵੈਂਕਟਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਬਨਾਮ ਸੀਬੀਆਈ [(2009) 11 ਐਸਸੀਸੀ 737: (2010) 1 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 164] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ [(2009) 15 ਐਸਸੀਸੀ 533: (2010) 2 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 667] ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਰਥਾਤ, ਮੂਲ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 19 (3) ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਕਿ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਗਲਤੀ, ਭੁੱਲ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਕਾਰਨ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ (ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਪੈਰਾ 10)।

8. ਗੋਆ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਾਬੂ ਥਾਮਸ [(2005) 8 ਐਸਸੀਸੀ 130: 2005 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 1995] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇੱਕ ਉਲਟ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਬਾਬੂ ਥਾਮਸ [(2005) 8 ਐਸਸੀਸੀ 130: 2005 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 1995] ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣਾ ਪਵੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ, ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਖੁਦ ਪਿਛਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੂਜੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ

ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਏ ਗਏ ਨੋਟਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵ। ਫਿਰ ਵੀ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਵਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ((2009) 15 ਐਸਸੀਸੀ 533: (2010) 2 ਐਸਸੀਸੀ (ਸੀਆਰਆਈ) 667] ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਥਿਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਹੈ।

13. ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ, ਭੁੱਲ, ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ, 'ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮੰਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੈਸੇ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਤਾ ਬਾਰੇ ਧਾਰਨਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕੱਢ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ।

14. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਸੰਗਰਾਮ ਐਸ ਸਰੋਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੇਨਿਯਮੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਹੈ'। ਅਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਸਮੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਬੇਨਿਯਮੀ ਕਾਰਨ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਠਾਉਣ ਅਤੇ ਲੜਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ।

15. ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਸੀਂ ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸੀਆਰਏ-ਐਸ-ਨੰ. ਵਿੱਚ 10.05.2017 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 2002 ਦੇ 1192-ਐਸਬੀ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬਰੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 19 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਬੇਨਿਯਮੀ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੋਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

16. ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

17. ਬਕਾਇਆ ਅਰਜ਼ੀਆਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਨ, ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

† *ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਰਲੇਖ*: ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ

ਬੇਦਾਅਵਾ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ/ਨਿਆਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ/ ਨਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Yadwinder Singh
Enrol. No. P/956/2016